

BBABAC-5 21V – Bacheloroppgave med forskningsmetode

Barns avsløring av personlige erfaringer med seksuelle overgrep

Litteraturstudie

Universitetet
i Stavanger

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Bachelor i barnevern

Stavanger, 18.05.21

Kandidatnummer: 5092

*“No one dared
disturb the sound of silence”*

Fra “The Sound of Silence” av Simon & Garfunkel

Illustrasjon: Rupi Kaur, fra “milk and honey”, s. 17

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING	4
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	4
1.2 FORMÅL MED OPPGAVEN	5
1.3 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING	5
1.4 BEGREPSAVKLARINGER	6
1.4.1 <i>Seksuelle overgrep</i>	6
1.4.2 <i>Barn</i>	7
1.4.3 <i>Nære relasjoner</i>	7
2 FAGLIG KUNNSKAP/TEORETISK REFERANSERAMME	9
2.1 BRONFENBRENNERS UTVIKLINGSØKOLOGISKE MODELL	9
2.1.1 <i>Mikrosystemet</i>	9
2.1.2 <i>Mesosystemet</i>	10
2.1.3 <i>Eksosystemet</i>	10
2.1.4 <i>Makrosystemet</i>	11
2.1.5 <i>Seksuelle overgrep mot barn på flere nivåer</i>	11
2.2 RELASJONERS BETYDNING	12
2.3 SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN – ET TABUISERT TEMA	14
3 METODE	16
3.1 VALG AV METODE	16
3.2 LITTERATURSTUDIE – FORDELER OG ULEMPER	17
3.3 DATAINNSAMLING	18
3.3.1 <i>Inklusjons- og eksklusjonskriterier</i>	18
3.4 ANALYSE	19
3.5 KILDEKRIK	19
4 RESULTATER	21
4.1 PRESENTASJON AV FUNN	21
4.2 VURDERING AV FUNN	25
4.2.1 <i>Likheter og ulikheter ved artiklene</i>	25
4.2.2 <i>Bli problemstillingen besvart?</i>	25
4.3 ETISKE ASPEKTER	26
5 DRØFTING AV FUNN	27
5.1 BEKYMNING FOR SEG SELV OG ANDRE	27
5.2 FØLELSER OG VIRKNINGER AV OVERGREPENE	28
5.3 RELASJON TIL OVERGRIPER	31
5.4 MULIGHET TIL Å FORTELLE	32
6 AVSLUTNING	36
REFERANSER	38

Antall ord i besvarelsen: 12334

1 INNLEDNING

Under vil jeg presentere bakgrunn for valg av tema, samt formål med oppgaven. Følgende vil jeg presentere oppgavens problemstilling, og deretter avklare sentrale begreper.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Temaet i denne oppgaven er barns avsløring av egne erfaringer med seksuelle overgrep. Å bli utsatt for seksuelle overgrep i barndommen kan i følge Bunkholdt og Kvaran ha seriøse innvirkninger på barns utvikling og liv (2015, s. 141). Det kan blant annet gi konsekvenser for deres psykiske utvikling, ved at de for eksempel kan utvikle uhensiktsmessige tilknytningsformer, som at de alltid er forberedt på å bli avvist, eller at de har mistillit til andre (Jørgensen & Lillevik, 2016, s. 190). Søftestad og Andersen (2019, s. 14) viser også til at hjernen kan bli vesentlig påvirket ved gjentatte krenkelser i barndommen. Det kan påvirke barns utvikling generelt, men også deres måte å tenke på, evne til å regulere følelser og deres tilknytningssystem. Det kan også gi konsekvenser for deres fysiske utvikling, da en amerikansk studie viser at blant annet risikoen for å få visse former kreft og hjerte- og karlidelser som voksen øker sammen med antall erfaringer av vold og overgrep i barndommen (Whitfield, 2003, sitert i Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 142).

Ifølge Bufdir (2015) oppgir 15% av norske kvinner og menn å ha blitt utsatt for en eller flere typer seksuelle overgrep før de fylte 18 år. Blant norske kvinner er det mer enn 1 av 5 som oppgir å ha blitt utsatt for en form for seksuelt overgrep før de fylte 18 år, og blant norske menn er det nesten 1 av 10 som oppgir det samme (Bufdir, 2015). Ifølge Søftestad (2018, s. 27) er det grunn til å tro at det finnes mørketall vi ikke kjenner til når det gjelder omfanget av seksuelle overgrep mot barn. Hun mener det kan være flere grunner til dette: det er få som forteller om det de har vært utsatt for, det er et tabuisert tema som kan hindre både profesjonelle og resten av samfunnet i å se tegn på overgrep, og manglende tall på tvangsekteskap, æresrelatert vold og kjønnslemlestelse. Det er altså å anta at tallet for barn som blir utsatt for seksuelle overgrep er høyere enn det som kommer frem i undersøkelser.

I løpet av studiet hadde vi en hel uke med fokus på seksuelle overgrep mot barn. Det var en tung, men lærerik uke. Da tallene for hvor mange barn som blir utsatt for seksuelle overgrep

ble presentert, ble jeg sjokkert. At det antas å eksistere store mørketall vi si at mange barn som blir utsatt for seksuelle overgrep, ikke forteller det til noen. Det hender sjelden at en som forgriper seg på barn vil innrømme dette, og ofte vil en prøve å benekte det. Derfor faller som regel ansvaret for avsløring på offeret - det er de som må fortelle (Kvello, 2015, s. 285). Derfor har jeg valgt å undersøke barns avsløring av personlige erfaringer med seksuelle overgrep.

I barnevernfaglig sammenheng er dette temaet svært viktig. I både barnevernloven (1992, § 4-1) og barnekonvensjonen (1999, art. 2) fremkommer det at barnets beste alltid skal være i fokus. Det vil ikke være til barns beste å holde overgrepserfaringer for seg selv, da slike erfaringer ifølge Kvello (2015, s. 300) vil kunne føre til alvorlige psykiske lidelser, i verste fall selvmord. Overgrepserfaringer lagres i kroppen, og må bearbeides for å kunne starte legningsprosessen (Aasland, 2009, s. 49). Det er derfor viktig at barn forteller om egne overgrepserfaringer.

1.2 Formål med oppgaven

Formålet med denne oppgaven er å belyse hva som kan være tilretteleggende og hindrende faktorer i barns avsløring av personlige erfaringer med seksuelle overgrep. Dette vil jeg gjøre ved å foreta en litteraturstudie. Jeg vil undersøke om omgivelsene rundt barnet påvirker avsløringen. Målet mitt i denne oppgaven er å belyse dette viktige temaet ved hjelp av problemstilling og forskningsspørsmål, og ved hjelp av dette kunne belyse hvor viktig og nyttig det er med forskning om temaet. Jeg ønsker å være en faktor som kan tilrettelegge for at barn forteller at de har blitt utsatt for seksuelle overgrep, og da trenger jeg mye kunnskap om temaet.

1.3 Presentasjon av problemstilling

Ifølge Søftestad (2008, s. 29) er det en stor andel av overgrepsutsatte som aldri vil fortelle om overgrepserfaringene sine. Spesielt blant overgrepsutsatte barn er det vanlig å ikke avsløre. Det er også flere som mislykkes i å fortelle. I de fleste overgrepstilfeller mot barn forteller ikke barnet om overgrepserfaringene sine før flere år etter første overgrep. Easton (2013, s. 344) fant at det i gjennomsnitt tar omtrent 21 år før menn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep i barndommen forteller om det. Smith et al. (2000) fant at 28% av kvinnene de intervjuet som hadde blitt utsatt for overgrep i barndommen, aldri hadde fortalt om overgrepserfaringene, mens 47% hadde ventet i minst 5 år med å fortelle. Det tar for lang tid fra barn blir utsatt for seksuelle

overgrep til de forteller om det. Ifølge Sanner (2020, s. 31) er det ikke tilfeldig hvem barn velger å avsløre til. Oftest er det noen de kjenner seg trygg på og stoler på. Dette henger i tråd med Smith et al. (2000) sin studie som viser til at seksuelle overgrep mot barn oftest avsløres til nære relasjoner første gang. På bakgrunn av denne informasjonen er min problemstilling:

«Hvilke faktorer kan spille inn for at barn velger å fortelle til nære relasjoner at de har blitt utsatt for seksuelle overgrep?»

Jeg vil undersøke dette ved hjelp av følgende forskningsspørsmål:

1. Hvordan kan miljøet og samfunnet rundt barnet påvirke dets erfaring med avsløring av seksuelle overgrep?
2. Hvilken betydning kan relasjoner ha for avsløring av overgrepene?

1.4 Begrepsavklaringer

1.4.1 Seksuelle overgrep

Når jeg nå skal gjøre rede for seksuelle overgrep, gjøres det ut fra to perspektiver: sosialpsykologisk og juridisk. Fra et sosialpsykologisk perspektiv handler seksuelle overgrep mot barn om at det foregår på bekostning av barns behov, og ut fra overgriperens behov (Søftestad, 2018, s. 23). Slik vil alt ansvar for handlingene legges hos overgriper, helt uavhengig av det utsatte barnets handlinger, reaksjoner og oppførsel. I Søftestads sosialpsykologiske definisjon inngår: at barnets integritet krenkes av overgrep; at handlingene er ulovlige og bryter med samfunnets sosiale tabuer; den som forgriper seg tar utnytte av egen maktposisjon eller barnets avhengighet; barnet involveres i handlinger det ikke kan gi samtykke til i og med at det ikke er moden for dem og ikke forstår hva de er (2018, s. 23).

Den juridiske definisjonen av seksuelle overgrep finner en i straffeloven (2005), kapittel 26. Seksuallovbrudd. Sammenlignet med de sosialpsykologiske definisjonene, som fokuserer mye på hvordan seksuelle overgrep påvirker barnet, er den juridiske definisjonen mer beskrivende av selve handlingene. Begrep som går igjen i lovverket er voldtekt, seksuell omgang, seksuell handling og seksuelt krenkende atferd. Ut fra strafferammene fremstår det klart en gradering i alvorlighetsgrad, hvorav det også kommer frem, blant annet i § 299 (Straffeloven, 2005), at det anses som mer alvorlig dersom handlinger gjelder barn under 14 år. Ifølge Kvam (2001, s. 20)

vil påtalemyndighetene og politiet fokusere på det juridiske, altså det strafferettslige, når de håndterer saker som omhandler seksuelle overgrep. Selv om lovverket klart beskriver hvilke seksuelle handlinger som anses som straffbare, er det fremdeles ulike meninger om hvilke handlinger som skal gå under begrepet «seksuelle overgrep». Noen mener det må involvere samleie eller i det minste forsøk på samleie, mens andre mener alt som inkluderer fysisk kontakt av seksuell karakter mellom overgriper og barn teller (Kvam, 2001, s. 2001). Selv mener jeg at seksuelle overgrep også kan forekomme uten fysisk kontakt mellom overgriper og offer, for eksempel ved blotting. I denne oppgaven benyttes derfor en vid definisjon av seksuelle overgrep som inkluderer: samleie, eller i det minste forsøk på samleie, fysisk kontakt av seksuell karakter mellom overgriper og barn, og seksuelle handlinger som ikke innebærer fysisk kontakt.

1.4.2 Barn

I barnevernloven (1992) § 1-3 første ledd defineres barn som «under 18 år». Barnekonvensjonen (1989) definerer i artikkel 1 også barn som «ethvert menneske under 18 år». Den seksuelle lavalderen i Norge er 16 år. Dette kommer frem i straffeloven (2005), spesielt i § 304 som forbyr «seksuell handling med barn under 16 år». I denne oppgaven benyttes begrepet barn om mennesker under 18 år, da veldig mange er avhengige av omsorgspersoner til de er minst 18 år. I tillegg er det individuelt fra person til person når en modnes seksuelt. Noen er kanskje klar til å være seksuelt aktive før de blir 16 år, mens andre kanskje ikke vil være klar før etter fylte 18 år.

1.4.3 Nære relasjoner

Ifølge Lillevik (2019, s. 14) kan nære relasjoner oppfattes som relasjoner mellom mennesker som står hverandre følelsesmessig nær. Nære relasjoner trenger ikke nødvendigvis å være noen en deler husstand med, da det er mulig å oppleve nærhet til noen en ikke bor sammen med. For eksempel kan en oppleve nærhet til en lærer, eller til en god venn. Lilleviks oppfattelse av nære relasjoner bærer preg av at «nære relasjoner» er et subjektivt ladet begrep. Hvem en person ser på som sine nære relasjoner er avhengig av hvem personen føler nærhet til (2019, s. 15).

I strafferettslig forstand defineres nære relasjoner på en annen måte. Straffeloven § 282 dreier seg om mishandling i nære relasjoner, og de som blir definert som nære relasjoner er nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer, nåværende eller tidligere ektefelles eller samboers slektning i rett nedstigende linje, slektning i rett oppstigende linje, noen i samme husstand eller

noen en har i sin omsorg (2005). De som bor i samme husstand eller de en har i sin omsorg inkluderes uavhengig av familieforbindelse.

I denne oppgaven anvendes Lilleviks forståelse av nære relasjoner. Dette blir gjort siden barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep kanskje velger å fortelle det til venner eller andre de føler nærhet til som ikke er i slekt med dem. Lilleviks forståelse av nære relasjoner innebærer et bredt spekter av nære relasjoner, og gir mer frihet til hvert individ ved at en selv får definere hvem en regner som nære relasjoner.

2 FAGLIG KUNNSKAP/TEORETISK REFERANSERAMME

I dette kapittelet vil jeg fokusere på teori og faglig kunnskap som kan hjelpe meg å besvare hvilke faktorer som kan spille inn for barns avsløring av seksuelle overgrep. Jeg vil starte med å skrive om Urie Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell. Deretter tar jeg for meg relasjoners betydning. Jeg avslutter kapittelet ved å skrive om seksuelle overgrep mot barn som et tabuisert tema.

2.1 Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell

Urie Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell er en modell som ble utviklet på grunnlag av idéen at barns utviklingsprosess foregår på fire ulike systemnivåer. Modellen tar for seg barns utvikling gjennom endringer over tid og hvert delsystems egne funksjoner, avhengig av barnets forhold til hvert delsystem (Tat & Öztürk, 2019, s. 365). Disse delsystemene kalles mikro-, meso-, ekso-, og makrosystemet. Ifølge Ertesvåg og Bø (2006, s. 263) er det ikke en perfekt modell som reflekterer virkeligheten som den er, i og med at systemene i det virkelige liv vil flyte inn i hverandre, samtidig som elementene i hvert system ikke vil være i ro mens hele systemet flyttes med tiden. Likevel er modellen nyttig siden de fire systemene fungerer som «knagger» en kan henge forskjellige elementer i barns liv på, og de gir anledning for oversikt og opprydding (Ertesvåg & Bø, 2006, s. 263). Modellen ble utviklet siden Bronfenbrenner kritiserte tidligere utviklingspsykologisk forskning, som hadde tendenser til å forske på uvanlig atferd hos barn i ukjente arenaer og situasjoner. Bronfenbrenner mente at det i stedet burde forskes på menneskers utvikling i deres økologiske sammenheng, altså deres levende miljøer (Bronfenbrenner, 1985, s. 36).

2.1.1 Mikrosystemet

Dersom en ser for seg den utviklingsøkologiske modellen som en sirkulær modell med flere sirkler inni seg, vil mikrosystemet være den innerste sirkelen. Dette systemet tar for seg alle arenaer og situasjoner hvor barnet selv er i møte med andre mennesker, hvor barnet utvikler seg og er involvert. Eksempler på situasjoner på dette nivået kan være aktiviteter med familien eller venner, og arenaer kan for eksempel være skolen eller hjemmet, men også barnet selv (Ertesvåg & Bø, 2006, s. 264; Tat & Öztürk, 2019, s. 365). Tat og Öztürk mener at også

internettbaserte virtuelle arenaer kan regnes som et element i barns mikrosystem (2019, s. 365). De forskjellige elementene i barns mikrosystem kan være både fremmende og hemmende for barns utvikling (Ertesvåg & Bø, 2006, s. 264), og systemet vil være i konstant endring både med tanke på tid og barnets forhold til de forskjellige elementene. Et barns mikronivå består av flere forskjellige mikrosystemer som påvirker hverandre og dermed danner mesosystemet.

2.1.2 Mesosystemet

Den neste sirkelen i den sirkulære modellen er mesosystemet. Dette systemet består av forholdet mellom to eller flere situasjoner eller arenaer som barnet er aktiv deltaker i, altså relasjonen eller kontakten mellom to eller flere mikrosystemer, for eksempel mellom foreldre og skole (Ertesvåg & Bø, 2006, s. 264; Tat & Öztürk, 2019, s. 371). Koblingen mellom mikrosystemer kan bli ansett som svak dersom den eneste koblingen er barnet selv (Bronfenbrenner, 1979, s. 211). Dersom for eksempel barnets mor har jevnlig kontakt med barnets lærer, vil koblingen mellom mikrosystemene være dobbel (Bronfenbrenner, 1979, s. 211). En dobbel kobling i mesosystemer kan være til fordel for barnet da det blir lettere for voksne å fange opp dersom det skulle forekomme negative endringer i et av mikrosystemene som danner mesosystemet.

Et mesosystem vil omfatte påvirkningsprosesser mellom de forskjellige mikrosystemene gjennom blant annet kommunikasjon, kunnskapsutveksling og samhandling. Slike prosesser kan ofte føre til enighet og god kommunikasjon, men de kan også føre til konflikt (Ertesvåg & Bø, 2006, s. 264). For eksempel vil et bra samarbeid mellom skolen og foreldrene til barnet kunne være utviklingsfremmende for barnet, men dersom det oppstår konflikt i hjemmet, som at foreldrene skal skille seg, kan dette igjen gå ut over barnets prestasjon på skolen, som igjen kan hemme barnets utvikling. Det vil derfor være til det beste for barnet dersom mesomiljøene består av god kommunikasjon og gode relasjoner mellom mikromiljøene.

2.1.3 Eksosystemet

Utenfor mesosystemet finner en eksosystemet i den sirkulære modellen. Et eksosystem består av sosiale arenaer, situasjoner eller steder hvor individet det gjelder aldri eller veldig sjelden er tilstede eller aktivt involvert, men hvor det uansett forekommer hendelser eller fattes avgjørelser som får betydning for vedrørende (Ertesvåg & Bø, 2006, s. 264; Tat & Öztürk, 2019, s. 372). Et eksempel på eksosystem kan være foreldres arbeidsplass. Som Ertesvåg og

Bø (2006, s. 264) skriver, kan trivselen til foreldrene på arbeidsplassene reflektere tilbake på barnet. Dersom de trives godt, kan dette gi god stemning i hjemmet når de kommer hjem fra arbeid, og det kan hende de har mer energi til overs til å hjelpe barnet med forskjellige ting, eller bare tilbringe tid sammen med barnet. Dette kan være utviklingsfremmende for barnet. Dersom de mistrives, kan det føre til mye sinne i hjemmet, og barnet kan måtte bruke energi for å unngå å gjøre foreldrene hissige. Mistriksel på arbeidsplassen kan føre til at foreldrene har lite energi og tålmodighet til å hjelpe barnet, som igjen kan påvirke barnets utvikling negativt.

2.1.4 Makrosystemet

Den siste og ytterste sirkelen i den sirkulære modellen er makrosystemet. Dette systemet representerer mønstrene av tradisjoner, ideologier og økonomiske forhold som omgir det utviklende individet, og inkluderer også de generelle verdiene i kulturen vår. Slike mønstre varierer i forhold til hvilken kultur en lever i, og deler av mønsteret påvirker de andre systemnivåene i individers liv, og gjennomsyrrer virksomheten på ulike måter (Andersson, 1985, s. 31; Ertesvåg & Bø, 2006, s. 264). Alle politiske beslutninger som blir fattet faller inn under makrosystemet (Andersson, 1985, s. 31), og flere politiske beslutninger vil enten direkte eller indirekte påvirke barnet. Religion er også noe som påvirker en del kulturer. Avhengig av hvor integrert religion er i kulturen, vil det kunne påvirke barns utvikling. De forskjellige mikrosystemene i et barns liv vil kunne svekke eller hindre uønsket påvirkning fra makrosystemet til en viss grad (Ertesvåg & Bø, 2006, s. 264). En ateistisk familie i Norge vil for eksempel kanskje prøve å hindre påvirkning fra religioner generelt. Det kan være utfordrende å blokkere det helt ute, da for eksempel kristendommen er relativt integrert i vår kultur, og dermed vil påvirke de fleste sitt makrosystem. Det som foregår i et barns makrosystem kan ha både positiv og negativ innvirkning på barnets utvikling.

2.1.5 Seksuelle overgrep mot barn på flere nivåer

Når barn blir utsatt for seksuelle overgrep, hender det ofte i deres mikrosystem, altså i ett av deres umiddelbare nærmiljøer (Andersson, 1985, s. 20). Det kan være noen i familien som forgriper seg på barnet, eller kanskje en trener på et idrettslag. Uansett vil det påvirke barnets mikronivå, og ofte også mesonivået, altså relasjonen mellom de ulike nærmiljøene (Andersson, 1985, s. 21). Dersom et barn har blitt eller blir utsatt for seksuelle overgrep hjemme, kan prestasjonen til barnet på skolen synke. Læreren er den som vil ha størst sjans til å fange opp dette og kunne snakke med barnet om det. Dersom det er en voksen som har forgrepet seg på

barnet, kan barnets tillit til andre voksne være påvirket av hendelsen, noe som kan føre til at barnet ikke vil fortelle om overgrepet til noen. Også eksosystemet kan påvirke barns erfaring med avsløring av seksuelle overgrep. Her foregår hendelser og beslutninger som kan påvirke barnet og dets nærmiljøer indirekte (Andersson, 1985, s. 21). Hendelser på foreldres arbeidsplass kan skape stress og uro i hjemmet, og kan føre til at barn ikke vil skape mer stress ved å fortelle at de har blitt utsatt for seksuelle overgrep. Det er også på eksonivå at det bestemmes hva barn skal lære om på skolen. Dersom det anses som unødvendig å lære barn om seksuelle overgrep og hva som er greit og ikke, kan det hende at barn ikke vet at det de blir utsatt for er feil. På makronivået finner en kulturelle og subkulturelle mønstre som omringer det utviklende individet (Andersson, 1985, s. 22). Det vil si at kulturelle verdier og tradisjoner med mer kan påvirke et barns erfaring med avsløring av seksuelle overgrep. I flere samfunn er seksuelle overgrep mot barn et tabuisert tema, og blir dermed lite omtalt. Dette kan bidra til at få tilfeller av seksuelle overgrep mot barn blir avslørt, og at det mangler hjelp til de som har opplevd det.

2.2 Relasjoners betydning

Begrepet relasjon anvendes ofte om forhold som varer en stund, eller forhold som er betydningsfulle og har personlige karakterer (Riis & Kristiansen, 2008, s. 65). Relasjon kan mellom mennesker forstås som et interaktivt og gjensidig forhold der begge deltakere påvirker og påvirkes av hverandre (Aamodt, 2014, s. 36). En faktor som er viktig for at relasjoner mellom mennesker skal være sunne, er at man kan være trygge på hverandre, og være sikker på at ens perspektiver, følelser og opplevelser blir tatt alvorlig av den andre (Andersen, 2019, s. 59). At barnet blir møtt på sine grunnleggende behov står sentralt i sunne relasjoner mellom barn og deres tillitspersoner (Søftestad, 2008, s. 53). Gjennom slike gode relasjonserfaringer vil barnet bli anerkjent som et eget individ, altså et subjekt. Ifølge Søftestad vil det i en overgrepsrelasjon være barnet som skal dekke den voksnes seksuelle behov, dette ofte på bekostning av egne behov (2008, s. 53). På denne måten vil barnet bli et objekt for overgriperens behov. For at barn skal tørre å fortelle om sine vanskelige opplevelser til noen, er det viktig at de har en god og sunn relasjon til dem, der de blir sett på som et subjekt, slik at de er sikre på at de vil bli tatt på alvor.

Når en først søker hjelp, har det vist seg at kvaliteten i relasjonen som dannes eller allerede eksisterer mellom den som skal hjelpe og den som søker hjelp, avgjør om hjelpen en får oppleves som bra (Andersen, 2019, s. 60). Aubert og Bakke (2008, s. 16) viser også til at for at personer skal oppleve å få god hjelp, virker det som at respekt, aksept, tillit og varme hos hjelperen er av stor betydning. Det er viktig at voksne som vil forsøke å hjelpe barn som har opplevd vanskelige hendelser, er klar over at slike egenskaper kan påvirke hvordan hjelpen oppfattes, og at de kan øve på å vise slike egenskaper. Det er altså viktig med kompetanse om relasjoner. Aubert og Bakke (2008, s. 21) mener at kompetanse i relasjoner ligger i å vise at en merker seg måten den andre reagerer på om en gjør noe, og at en viser at en er der, og er til stede i øyeblikket. Dette kan hjelpe voksne med å danne en god relasjon til barn, en relasjon der barn føler det er trygt å fortelle om personlige overgrepserfaringer.

En persons evne til å kunne være trygg i relasjoner bygges opp i starten av livet, da til og med nyfødte barn har en indre trang til å søke relasjon med sin omsorgsgiver (Andersen, 2019, s. 60). Et barn vil søke tilknytning og relasjon til sin omsorgsperson selv om personen er følelsesmessig fraværende, ustabil og til og med om personen utgjør en trussel for barnet. Dette kan føre til forskjellige former for tilknytningsskader som blir videreført til senere relasjoner i barnets liv, og kan ifølge Andersen (2019, s. 60) føre til relasjonsvansker langt ut i livet. Å bli utsatt for seksuelle overgrep som barn av noen som en står i nær relasjon til eller noen som er ens omsorgsgiver, kan altså skape store utfordringer senere, og kan føre til at en sliter med å stole på og danne sunne relasjoner til andre mennesker. I noen tilfeller vil barn i slike situasjoner utvikle seg bra og kunne danne gode relasjoner senere, til tross for belastningene de har vært utsatt for. Begrepet resiliens brukes ofte for å beskrive slike tilfeller (Kvello, 2015, s. 241-242). I tilsynelatende liknende negative situasjoner kan barn reagere ulikt, og de som kommer godt ut av situasjonen eller tilpasser seg bra kan betegnes som resiliente.

Ifølge Søftestad (2008, s. 52) vil det i barnevern- og rettsdokumenter som beskriver seksuelle overgrep mot barn, ofte være selve overgrepshandlingene, altså hva som har hendt, som står i fokus. Hun mener det å bare fokusere på bestemte handlinger og atferd kan lede til en oppfattelse av at seksuelle overgrep er enkeltstående hendelser som kun har hendt én gang og som da kanskje ikke har tatt så stor plass i barnets liv. En slik oppfattelse er langt fra slik virkeligheten er for mange overgrepsutsatte barn, da seksuelle overgrep oftest er en del av en betydningsfull relasjon for barnet (Søftestad, 2008, s. 52). Dette vil si at de fleste barn som

utsettes for seksuelle overgrep, lever med kontinuerlig mulighet for å bli utsatt på ny, og ifølge Søftestad (2005, s. 35) er det derfor viktig å se på seksuelle overgrep mot barn både som bestemte fornærmende hendelser, og å ha fokus på den skadelige relasjonen mellom barnet og overgriper. Etter å ha vært utsatt for en slik skadelig relasjon, er det flere barn som vil være usikre på andres hensikter i hver relasjon de danner i etterkant, og det er derfor viktig at voksne er klar over at det er deres ansvar å danne relasjoner som er trygge nok til at barn kan ta del i dem (Andersen, 2019, s. 154). Selv om overgrepshendelsene i seg selv er fæle, vil det for noen være verre at de forekom i en betydelig relasjon.

2.3 Seksuelle overgrep mot barn – et tabuisert tema

Tabu kan ses på som et sosialt forbud mot å fortelle om eller synliggjøre noe, og kan defineres som et kulturelt fenomen (Leira, 1990, sitert i Søftestad, 2008, s. 50). Tabuer blir opprettholdt av kulturer ved hjelp av forakt, som en eventuell reaksjon dersom noen skulle bryte med kulturens normer. Dette kan igjen føre til isolasjon, skam og stigmatisering av personen som bryter med normen. Slike reaksjoner er som Søftestad (2008, s. 50) skriver, noe de fleste mennesker vil vike unna, og det er trolig derfor mesteparten føyer seg til normen. Ifølge Mossige (2000, sitert i Søftestad, 2008, s. 50) kan tabuet mot seksuelle overgrep mot barn ha to virkninger; det kan være forebyggende og fungere som en barriere mot at voksne utnytter barn seksuelt, eller det kan hindre at det snakkes om overgrep som har hendt. Dersom tabuet faktisk stopper voksne fra å begå seksuelle overgrep mot barn, er dette en stor fordel. Derimot er det uheldig at det kan hindre barn som har blitt utsatt, eller andre som vet om overgrepet, fra å fortelle om det. Tabuisering på et kulturelt nivå kan også føre til at barn eller voksne som faktisk forsøker å fortelle om overgrep blir truffet av negative reaksjoner, eller at dem en forsøker å fortelle til har vanskelig for å tro på at seksuelle overgrep mot barn i det hele tatt kan skje (Søftestad, 2008, s. 50; Søftestad & Andersen, 2019, s. 14). Kunnskap om seksuelle overgrep mot barn er vesentlig for å kunne hjelpe de som blir utsatt for det, og for å prøve å forebygge slike hendelser. Likevel møtes ofte slik kunnskap med mektige og motstridende kulturelle krefter (Søftestad, 2005, s. 25). I arbeidet med seksuelle overgrep mot barn blir hovedutfordringen for både enkeltpersoner og samfunnet å bryte tabuet som sikrer språkløshet, fortielser og taushet om forferdelige handlinger som begås mot barn (Søftestad, 2019, s. 144).

Sosiale forbud eller kulturelle tabuer kan være skadelig for barn som blir utsatt for tabubelagte hendelser. Seksuelle overgrep kan være traumatiserende, og når temaet i tillegg er tabubelagt, kan de som blir utsatt lide av tabuiserte traumer i etterkant (Leira, 1990, sitert i Søftestad, 2005, s. 50). Et psykisk traume kan oppstå når en person har en opplevelse som er så intens, uforståelig, overveldende og skremmende at en ikke klarer å kjenne på virkningene og romme dem slik en vanligvis gjør (Andersen, 2019, s. 54). Tabuiserte traumer blir ofte ugyldiggjort og fenomenene forsvinner totalt, både for barnet selv og for omgivelsene (Leira, 1990, sitert i Søftestad, 2008, s. 50). Det er avgjørende for konsekvensene av å bli utsatt for traumer at den utsatte får anledning til å reagere og bearbeide det emosjonelt. Dette blir vanskelig når traumet en er utsatt for er tabubelagt og ikke gyldig eller anerkjent som en hendelse (Søftestad, 2008, s. 83). Når en blir utsatt for noe som samfunnet rundt ikke anerkjenner eksistensen til, kan det bli store mørketall for hvor ofte det forekommer, og de som blir utsatt for det kan velge å holde det for seg selv.

En konsekvens av tabuisering av seksuelle overgrep mot barn kan ifølge Søftestad (2008, s. 51) være at fagpersoner og privatpersoner ikke tilegner seg nok kunnskap til å kunne oppdage og hjelpe barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep. Da kan det gå lang tid før noen fanger opp barns atferd og signaler og klarer å tolke dem riktig. Det hender også at barn finner en mulighet til å fortelle en voksen om overgrepet, men at den voksne ikke tror på dem, bagatelliserer hendelsen eller ikke vet hvordan de skal håndtere situasjonen (Søftestad, 2008, s. 51). Å bli utsatt for tabuiserte hendelser som barn, kan føre til at voksne ikke vil eller kan fange opp signaler eller atferd fra barnet om at noe er galt. Da blir barnet alene med vonde følelser og hemmeligheter, og avsløring blir opp til barnet selv. Ifølge Thorkildsen (2015, s. 64) er det stor sannsynlighet for at det som er tabu og ikke snakkes om, skjer. Hun mener også at noen som krenker andre i tabukulturen, kan gjøre dette og vite at den krenkede ikke kommer til å fortelle det til noen, eller ikke bli trodd. På denne måten fungerer tabuer som overgriperens beste venn (Thorkildsen, 2015, s. 64). Det er derfor de voksnes ansvar å bryte tabuet, og vise barn at de kan snakke om hva som helst, og at de har noen som tåler og kan romme det de selv ikke klarer. Kulturelt etablerte samtalevaner eksisterer ikke rundt fenomenet seksuelle overgrep mot barn, og derfor trenger voksne mot og kunnskap for å kunne bryte barrieren, og snakke med barn om deres opplevelser (Søftestad, 2005, s. 181).

3 METODE

I følgende kapittel vil jeg starte med å gjøre rede for valg av metode. Deretter vil jeg presentere fordeler og ulemper ved å gjøre en litteraturstudie. Videre vil jeg beskrive hvordan datainnsamlingen har foregått, for så å beskrive analysemetoden som benyttes i oppgaven. Avsluttende vil jeg fokusere på kildekritikk.

3.1 Valg av metode

Ifølge Aubert (1985, sitert i Dalland, 2020, s. 53) er metode en fremgangsmåte, og et verktøy for å komme frem til ny kunnskap og løse problemer. Metode blir brukt i flere forskjellige fagfelt for å stille forskningsspørsmål og fremstille svarene og kunnskapene en får fra det. Ulike metoder er nødvendig for å finne frem til ny kunnskap, og for å kunne etterprøve i hvor stor grad påstander er gyldige, holdbare eller sanne (Dalland, 2020, s. 53). Ved min problemstilling «Hvilke faktorer kan spille inn for at barn velger å fortelle til nære relasjoner at de har blitt utsatt for seksuelle overgrep?» kunne jeg tatt i bruk flere metoder for datainnsamling. Kvantitative studier stiller som regel spørsmål som gjelder utbredelse av noe, sammenhenger mellom forskjellige faktorer eller sammenlikninger av dem (Bjørnnes & Gjevjon, 2019). Slike studier innhenter ofte data gjennom spørreundersøkelser. Kvalitative studier ønsker å forstå deltakernes perspektiv. I slike studier vil situasjonen studiet foregår i være med på å forme studien (Postholm, 2010). Datainnsamlingen i kvalitative studier foregår ofte gjennom intervjuer av forskjellige slag, eller observasjoner av ulike typer. Litteraturstudier er tolkninger og omfattende studier av litteratur om et forskningsspørsmål (Aveyard, 2019, s. 2). Som navnet tilsier, henter en data fra teorier, fagkunnskap og forskning som allerede eksisterer (Dalland, 2020, s. 199). Målet med en slik studie er ifølge Jacobsen (2017, s. 54) å fremstille det som er funnet på et felt, og kombinere funn og teori, for å deretter prøve å konkludere hva en vet.

Jeg er ikke ute etter utbredelse av noe, eller sammenheng mellom eller sammenlikning av faktorer. Min problemstilling egner seg ikke til en kvantitativ studie. I en kvalitativ studie ville jeg ha intervjuet personer som har blitt utsatt for seksuelle overgrep som barn, men det finnes regler på studielinjen som tilsier at vi ikke kan intervju barn eller noen som regnes som «brukere». Jeg er interessert i perspektivet til de som har blitt utsatt for seksuelle overgrep som

barn, derfor vil jeg ikke intervju personer som har arbeidet med dem. I tillegg er jeg interessert i å undersøke hvilken forskning som har blitt gjort på området fra før. Derfor har jeg valgt å gjøre en litteraturstudie for å tilegne meg kunnskap ved å analysere data som allerede finnes på området.

3.2 Litteraturstudie – fordeler og ulemper

Ifølge Støren (2013, s. 37) handler metoden i litteraturstudien om å finne vitenskapelige artikler ved hjelp av søk i databaser. I løpet av studietiden tilegner en seg ulike kunnskaper om relevante temaer innenfor fagområdet en studerer, men det er ikke mange temaer som blir gjennomgått i dybden. Sitter en igjen med mange spørsmål om et tema, kan det være interessant å gjøre en litteraturstudie for å få en oversikt over fagområdet.

I en kvalitativ studie går en i dybden og får veldig nyanserte data (Jacobsen, 2017, s. 61). En får frem den enkelte personens meninger og fortolkninger av det som undersøkes. I tillegg vil en i kvalitative studier fokusere på et fåtall enheter, noe som gir mulighet for nærhet mellom forsker og den/de som blir undersøkt (Jacobsen, 2017, s. 61). Det å samle inn data ved å intervju personer kan ofte ta lang tid. Dette kan føre til at en som har tidsbegrensninger på studien sin må fokusere på færre enheter, og studien vil da kanskje ikke være særlig representativ (Jacobsen, 2017, s. 62-63). I en kvantitativ studie vil en ofte få motsatt problem. En kan fokusere på mange enheter, og får et mer representativt utvalg av brukere, som dermed gir en bedre mulighet til å generalisere funnene (Jacobsen, 2017, s. 68). På den andre siden kan dette føre til et overfladisk preg på undersøkelsen, i og med at den ikke kan være for kompleks når den skal nå mange enheter. En får ikke undersøkt i dybden (Jacobsen, 2017, s. 69). Siden litteraturstudier bruker andres data, kalles dataene en samler inn sekundærdata (Jacobsen, 2017, 119). En får mulighet til å undersøke data i dybden uten å ha nærhet til enheter. En slik nærhet kan føre til at en er lite kritisk til dataene en samler inn (Jacobsen, 2017, s. 63). Litteraturstudier gir en mulighet til å samle inn både kvalitative og kvantitative data, og dermed kunne vurdere representative funn i tillegg til nyanserte data om fenomener.

Siden en litteraturstudie kun baserer seg på data som andre har samlet inn, er det andre som har bestemt hvilke forhold som skal undersøkes, og det hender ofte at den opprinnelige studiens data mangler opplysninger en vil ha tak i (Jacobsen, 2017, s. 109). Dette begrenser

fleksibiliteten i studien. I en kvantitativ studie er en som regel avhengig av at de ulike fasene kommer i riktig rekkefølge, så det å endre problemstilling eller datainnsamlingsmetode underveis blir veldig ødeleggende for studien. Også i en slik studie er det begrenset med fleksibilitet (Jacobsen, 2017, s- 69-70). I en kvalitativ studie vil det derimot foreligge mye fleksibilitet. En har mulighet til å endre problemstilling, analyse og datainnsamlingsmetode underveis i undersøkelse, og skillet mellom de ulike fasene i prosessen er flytende (Jacobsen, 2017, s. 61-62).

3.3 Datainnsamling

3.3.1 Inklusjons- og eksklusjonskriterier

Søkene etter relevante artikler til litteraturstudien ble gjennomført fra 22. januar 2021 til 6. april 2021. Artiklene det ble søkt etter skulle være fra fagfelleverderte tidsskrift, enten norske eller engelske, og de skulle ikke være mer enn 5 år gamle.

Til å begynne med gjorde jeg generelle søk etter temaet for å finne generell informasjon om seksuelle overgrep mot barn. Senere ble søkene mer avanserte. De fleste søk ble gjort i Oria, Google Scholar eller EBSCO. Det ble anvendt både norske og engelske søkeord, for å få en oversikt over både norske og internasjonale studier.

På Oria ble det gjort systematiske søk for å finne forskningsartikler publisert på norsk. Søkeordene som ble anvendt var «seksuell* overgrep, barn, avdekk* ELLER fortell*». Det ble også gjort mindre avanserte varianter av dette søket, men det ble klart etter en stund at det fantes flere relevante forskningsartikler som var publisert på engelsk. EBSCO er en database som gir tilgang til andre databaser, elektroniske tidsskrifter, magasiner, e-bøker med mer. Søkeordene som ble anvendt var “sexual abuse” AND “child OR children” AND “uncover OR discover OR expose OR disclose” NOT “adult OR adults” NOT “indigenous OR native OR aboriginal OR Indians OR first nations”. De siste ekskluderende søkeordene ble anvendt for å holde søket mer generelt.

Flere av de engelskpubliserte artiklene som var mest relevante for min problemstilling var meta-analyser. Selv om slike analyser byr på mye informasjon, var jeg mest interessert i

originalartikler. Flere av meta-analysene var basert på originalartikler som var relevante for denne oppgaven, så noen artikler har blitt funnet slik.

3.4 Analyse

I en litteraturstudie må en tolke artiklene en har valgt som forskningsgrunnlag. Det ble brukt en forenklet tilnærming av en tematisk analyse som ble utviklet av Noblit og Hare (1988) og Paterson et al. (2001) (sitert i Aveyard, 2014, s. 143-150). Denne tilnærmingen gjør det mulig å identifisere større og mindre temaer som går igjen i forskningsartiklene, og deretter kunne drøfte slike funn.

Hver artikkel ble nøye gjennomgått for å identifisere sentrale temaer. Flere både større og mindre temaer ble identifisert, og en del av funnene i forskningsartiklene hadde sammenheng med funn i andre artikler, og kunne slås sammen til større temaer. De mest repeterte temaene i litteraturen er bekymring for seg selv og andre, følelser og virkninger av overgrep, relasjon til overgriper og mulighet til å fortelle.

3.5 Kildekritikk

Ved å bruke sekundærdata som kilder, mister en kontroll over dataene som skal anvendes. Ifølge Jacobsen (2017, s. 120) foregår det en utsiling av kilder før studier i det hele tatt blir publisert. Ikke alt som skjer vil bli registrert, ikke alt som blir registrert vil være tilgjengelig, og ikke alt som er tilgjengelig vil bli brukt i den endelige studien. En har altså ikke kontroll over hva som blir lagt vekt på i studiene en skal analysere. Likevel har en nok kontroll til å velge ut gode kilder. Studiene som ble analysert i denne litteraturstudien er alle publisert i fagfelleverderte tidsskrift, merket som nivå 1 i NSDs register over vitenskapelige publiseringskanaler, og de er mindre enn fem år gamle. Ved å bruke studier som er mindre enn fem år gamle får en et innblikk i den nyeste og mest relevante forskningen på fagområdet. Dette begrenser også studien litt da det ikke nødvendigvis er mange studier tilgjengelig på fagområdet fra de siste fem årene.

Studiene som analyseres ble valgt fordi de belyser problemstillingen på forskjellige måter. De norske studiene har ikke mange deltakere, og studiene kan dermed ikke antas som særlig

representative, noe som senker denne studiens validitet. Den amerikanske studien og litteraturgjennomgangen gir derimot høyere validitet. Mesteparten av dataene i denne studien er hentet fra kvalitative undersøkelser, og ifølge Jacobsen (2017, s. 152) er ikke hovedhensikten med kvalitative studier å kunne generalisere funnene fra de utvalgte enhetene til en populasjon, men heller å forstå fenomener i dybden. Dermed blir det vanskelig å oppnå ekstern validitet ved bruk av kvalitative data. Menn er underrepresentert i studiene, noe som også hindrer muligheten til å kunne generalisere funnene.

Denne studien bygger, som beskrevet over, på sekundærdata. Dette gjør at de dataene som blir samlet inn tas ut av sin opprinnelige kontekst, og tolkes for å belyse denne studiens problemstilling. Informasjon fra artiklene kan også mistolkes, og reliabilitet kan derfor ikke garanteres.

4 RESULTATER

Under vil jeg presentere funn ved å fremstille tittel, forfatter(e), land, tidsskrift, formål, metodebruk og nøkkelbegreper ved hver studie, i tillegg til studiens relevans til min problemstilling, i en oversiktstabell (Tabell 1). Denne tabellen gir en oversikt over artiklenes tittel, forfattere, år, land, tidsskrift, formål, metodebruk, hvor/hvem data er samlet fra, nøkkelbegreper og relevans til min problemstilling. Jeg skal også fremstille sammendrag fra hver artikkel og hva som ble funnet. Videre vil jeg vurdere funnene mine ved å gå inn på likheter og ulikheter ved artiklene, samt undersøke hvorvidt problemstillingen blir besvart. Avsluttende fokuserer jeg på etiske aspekter.

4.1 Presentasjon av funn

Tabell 1:

Tittel	“To say it out loud is to kill your own childhood” – An exploration of the first person perspective of barriers to disclosing CSA	Why do child sexual abuse victims not tell anyone about their abuse? An exploration of factors that prevent and promote disclosure	“They were the ones that saw me and listened.” From child sexual abuse to disclosure: Adults’ recalls of the process towards final disclosure	Children’s Disclosure of Sexual Abuse: A Systematic Review of Qualitative Research Exploring Barriers and Facilitators
Forfattere, år, land	Jorunn E. Halvorsen, Ellen Tvedt Solberg & Signe Hjelen Stige (2020, Norge)	Georgia M. Winters, Niki Colombino, Sarah Schaaf, Anniken L. W. Laake, Elizabeth L. Jeglic &	Maria Larsen Brattfjell & Anna Margrete Flåm (2019, Norge)	Sarah Elizabeth Morrison, Caroline Bruce & Sarah Wilson

		Cynthia Calkins (2020, USA)		(2018, Skottland)
Tidsskrift	Children and Youth Services Review, 2020-06, Vol. 113, p. 104999	Behavioral Sciences & the Law, 2020-11, Vol. 38 (6), p. 586-611	International Journal of Child Abuse & Neglect, 2019- 03, Vol. 89, p. 225-236	Journal of Child Sexual Abuse, 2018, Vol. 27, No. 2, p. 176-194
Formål	Å utforske barrierer for å avsløre seksuelt misbruk fra perspektivet til voksne som har opplevd seksuelle overgrep som barn	Å bidra til forståelsen av prosessene som ligger til grunn for offerets beslutning om å fortelle andre om overgrep (uformell avsløring), samt omstendighetene som fører til formell avsløring	Målet var å utforske eksponerte egne erfaringer av steg mot endelig avsløring av seksuelle overgrep mot barn	Å evaluere og syntetisere kvalitative bevis som tar for seg faktorer som påvirker barnets beslutning om å avsløre en opplevelse av seksuelt misbruk
Metodebruk	Semi-strukturerte intervjuer	Mixed Methods (både kvalitativ og kvantitativ)	Anonyme spørreskjemaer	Systematisk gjennomgang av kvalitativ forskning
Hvor/hvem er dataen samlet inn fra	Deltakere N=12, 9 kvinner og 3 menn. Alder: 18-57 år.	Deltakere N=76, alle kvinner, gjennomsnitt- alder 20.80 år.	Deltakere N=23, 22 kvinner og én mann. Yngre enn 29 år n=5, mellom 30-39 år n=7, mellom	7 forskjellige studier fra 1996-2014.

			40-49 år n=8, og eldre enn 50 år n=3.	
Nøkkel- begreper	Seksuelle overgrep mot barn; Barrierer; Avsløring; Egenrepresentasjon; Kvalitative intervjuer; Tematisk analyse	Seksuelle overgrep mot barn; Avsløring; Rapportering; Forebygging av seksuelt misbruk	Seksuelle overgrep mot barn; Avslørings- prosess; Dialogiske prosesser; Tilretteleggere; Barrierer; Retroperspektiv	Barn; Rapportering; Offer; Sex; Overgrep; Meta- Etnografi
Relevans til min problemstilling	Utforsker faktorer som kan hindre barn i å fortelle at de har blitt utsatt for seksuelle overgrep til noen	Utforsker tilretteleggende og hindrende faktorer for formell og uformell avsløring av seksuelle overgrep mot barn	Utforsker barrierer og tilretteleggere som inngår i prosessen mot endelig avsløring av seksuelle overgrep mot barn	Utforsker tilretteleggere og barrierer som påvirker avsløring av seksuelle overgrep mot barn

“To say it out loud is to kill your own childhood” – An exploration of the first person perspective of barriers to disclosing CSA av Jorunn E. Halvorsen, Ellen Tvedt Solberg og Signe Hjelen Stige, publisert i Children and Youth Services Review 10. april 2020.

Sammendrag: Finner barrierer for avsløring av seksuelle overgrep mot barn fra førstepersonsperspektivet ved å intervjuer voksne som ble utsatt for seksuelle overgrep som barn. Hovedfunnene deres var 1. frykt for revansj, som spiller på deltakernes fryktede konsekvenser for seg selv og andre ved avsløring, 2. negative implikasjoner for

egnerepresentasjon, hvordan seksuelle overgrep påvirket måten deltakernes tanker og følelser og seg selv, og 3. den kompliserende effekten av tvetydighet, som viser til deltakernes ofte blandede og forvirrende følelser om overgriperen. I tillegg fant de at samfunnets fokus på å informere mennesker om seksuelle overgrep mot barn, som forsøk på å lette avsløringen, kan fungere som en barriere i stedet.

Why do child abuse victims not tell anyone about their abuse? An exploration of factors that prevent and promote disclosure av Georgia M. Winters, Niki Colombino, Sarah Schaaf, Anniken L. W. Laake, Elizabeth L. Jeglic og Cynthia Calkins, publisert i Behavioral Sciences & the Law 29. november 2020.

Sammendrag: Ved å intervju voksne som har blitt utsatt for overgrep som barn, viser studien at de som faktisk avslører, gjør det til en nær relasjon. Mange avslører ikke i det hele tatt. Barrierer for avsløring som blir funnet: følelser og virkninger av overgrep, bekymringer for seg selv og andre, mangel på bevis, usikkerhet rundt alvorlighetsgraden av overgrepet og relasjon til overgriper. Tilretteleggere for avsløring: følelser og virkninger av overgrep, visste det var galt, mulighet til å fortelle, å vite at gjerningspersonen vil motta straff eller hjelp og bekymringer for seg selv og andre.

“They were the ones that saw me and listened.” From child sexual abuse to disclosure: Adults’ recalls of the process towards final disclosure av Maria Larsen Brattfjell og Anna Margrete Flåm, publisert i International Journal of Child Abuse & Neglect 11. januar 2019.

Sammendrag: Viser hva voksne som ble utsatt for seksuelle overgrep som barn anser som viktig for avsløring, og deltakernes egne erfaringer av stegene mot endelig avsløring. Forsinkende og hindrende faktorer som ble funnet: manglende nødvendig kunnskap om kropp, grenser, seksualitet og seksuelle overgrep mot barn, belønninger og trusler fra overgriper, følelser av skyld, skam og frykt, ønske om å beskytte andre fra sannheten, ikke ha noen å fortelle til og frykt for å ikke bli trodd. Fremmende og tilretteleggende faktorer: å ha noen å fortelle til, å bli stilt spørsmål om temaet, ha en trang til å stoppe overgrepene, livsendringer i voksenlivet og trang til å komme seg videre. I tillegg ble det funnet at avsløring ofte skjer i dialogiske prosesser bestående av trinn som direkte og indirekte hint, beslutninger om å fortelle, ombestemmelse og

forsinkelser, eller tilbakeholdelse til voksen alder. Studien belyser også ofres avhengighet av pålitelige personer som spør og lytter til den endelige avsløringen.

Children's Disclosure og Sexual Abuse: A Systematic Review of Qualitative Research Exploring Barriers and Facilitators av Sarah Elizabeth Morrison, Caroline Bruce og Sarah Wilson, publisert i Journal of Child Sexual Abuse februar/mars 2018.

Sammendrag: Studien viser en fremstilling av faktorer som spiller inn på avsløring av seksuelle overgrep mot barn ved å undersøke tidligere kvalitativ forskning. Barrierer som fremkommer: frykt for hva som vil skje med overgriper, frykt for hvordan andre vil reagere, følelser og virkninger av overgrepet, ikke ha mulighet til å fortelle, bekymring for seg selv og andre og relasjon til overgriper. Tilretteleggende faktorer: å regne med å bli trodd på, følelser og virkninger av overgrepet, mulighet til å fortelle, bekymring for seg selv og andre og relasjon til overgriper.

4.2 Vurdering av funn

4.2.1 Likheter og ulikheter ved artiklene

Alle artiklene brukt i denne litteraturstudien er publisert i fagfellevurderte tidsskrift. Samtlige artikler er publisert på akademisk engelsk, og fokuserer på barns avsløring av egne erfaringer med seksuelle overgrep. Artiklene har tatt i bruk forskjellige metoder, både kvalitative, kvantitative og blandede metoder, i tillegg til systematisk litteraturgjennomgang. To av studiene er gjennomført i Norge, én i USA, og litteraturgjennomgangen tar for seg studier fra flere forskjellige kontinenter. Litteraturgjennomgangen tar også for seg studier fra nyere tid og eldre studier. Slik får en et mer omfattende innblikk i tidligere forskning på området. De to norske studiene har få deltakere i forhold til den amerikanske studien.

4.2.2 Blir problemstillingen besvart?

Hver studie som har blitt analysert bringer egne perspektiver på faktorer som kan hindre og tilrettelegge for at barn forteller at de har blitt utsatt for seksuelle overgrep. Ingen av artiklene fokuserer direkte på avsløring til nære relasjoner, så en kan ikke nødvendigvis anta at funnene i denne studien påvirker barns avsløring av seksuelle overgrep til nære relasjoner. Derimot fant flere av studiene at det var viktig å ha noen en kan stole på og har en god relasjon til ved

avsløring (Brattfjel & Flåm, 2019; Winters et al., 2020; Morrison et al., 2018). Dermed er det rimelig å anta at funnene kan belyse faktorer som påvirker barns avsløring til nære relasjoner.

4.3 Etske aspekter

I studien til Halvorsen et al. (2020) var alle deltakerne mellom 18-57 år, altså teknisk sett voksne. I tillegg ble det gjort vurderinger av en av forfatterne for å sikre at ingen av deltakerne ble utsatt for urimelig ubehag. De som intervjuet fikk opplæring i reguleringsstrategier og hadde kunnskap om traumepsykologi. Den regionale komiteen for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk godkjente studien deres.

Brattfjell og Flåm (2019) sin studie spesifiserer ikke nøyaktig den nedre aldersgruppen av deltakeres alder, men alle deltakerne kom fra støttesentre for personer som er 16 år og eldre. Det betyr at ingen av deltakerne skal ha vært under den seksuelle lavalderen, men det er ikke sikkert at alle deltakerne kunne regnes som voksne eller myndige. Bidrag fra støttesentrene ble vektlagt i utviklingen av spørreskjemaet, og sentrenes ansatte var tilgjengelige for samtaler med deltakerne etter undersøkelsen.

Deltakerne i Winters et al. (2020) sin studie var personer som gikk på høyskole eller universitet. De yngste var førsteårsstudenter, som normalt sett er 18 eller 19 år og myndige. Intervjuene ble utført av utdannede forskningsassistenter innen rettsmedisinsk eller klinisk psykologi ved tilsyn av en autorisert klinisk psykolog.

Denne studien er skrevet i henhold til Universitetet i Stavangers retningslinjer for bacheloroppgaveskriving (2020). Alle kilder er referert til etter APA 7th-stilen, og slik er det unngått plagiering. Forskningsartiklene som er anvendt i denne litteraturstudien er etisk vurdert og kvalitetssikret.

5 DRØFTING AV FUNN

Ved å gå grundig gjennom hver artikkel sine funn, identifiserte jeg fire temaer som gikk igjen i flere av artiklene; bekymring for seg selv og andre, følelser og virkninger av overgrepene, relasjon til overgriper og mulighet til å fortelle. I dette kapittelet vil jeg ta for meg hvert tema og drøfte funn og teori eller fagkunnskap opp mot hverandre, samt presentere egne tanker rundt dem.

5.1 Bekymring for seg selv og andre

Bekymringer for seg selv og andre kan påvirke et barns erfaring med avsløring av seksuelle overgrep på flere måter. Dette var et tema som var gjennomgående i alle studiene. Frykten for hva som vil skje med en selv eller andre hvis en avslører, kan fungere som en sterk barriere for avsløringen (Halvorsen et al., 2020; Brattfjell & Flåm, 2019; Winters et al., 2020; og Morrison et al., 2018). Med bekymring for seg selv eller andre menes frykt for at en selv eller andre skal bli skadet, eller frykt for ens eget eller andres liv. Halvorsen et al. (2020) skriver om hvordan trusler fra overgriper hindret deltakere i å fortelle noen om erfaringene deres med overgrep. De var redde for både seg selv og andre. Overgrep kan i seg selv være en traumatisk hendelse, og trusler fra overgriper kan gjøre det enda mer traumatisk. Winters et al. (2020) viser til at det å ikke ville gjøre andre opprørt fungerte som en barriere for noen. Dersom overgriperen er et familiemedlem, kan dette gjøre andre familiemedlemmer opprørte. Barnet selv, ulike fysiske objekter og øvrige familiemedlemmer utvikler sammen et nettverk av relasjoner. Et slikt nettverk danner et mikrosystem (Andersson, 1985, s. 20). Morrison et al. (2018) beskriver hvordan et barns frykt for at den de velger å avsløre til vil skade overgriperen, og så bli straffet for det, kan fungere som en barriere. Dersom det hadde skjedd ville et av barnets viktigste mikrosystem drastisk forandret seg, og det kan være skummelt for barnet. Men det å leve i et destruktivt mikrosystem sammen med overgriperen, vil kunne være skadelig for barnet.

På den andre siden kan bekymring for seg selv og andre også fungere som en fremmede faktor for avsløring. Winters et al. (2020) fant at noen deltakere avslørte for å hindre fremtidige overgrep mot seg selv og andre. Brattfjell og Flåm (2019) påpeker at frykt for at overgrepene skal eskalere også kan være en fremmede faktor for avsløring, samt en trang til å hindre at det

samme skal skje med andre barn. Dersom et barn blir utsatt for seksuelle overgrep av fotballtreneren sin, kan det for eksempel hende at barnet velger å fortelle om overgrepene for å hindre at overgrepene skal bli verre, eller for å hindre at noen av lagkameratene skal bli utsatt for det samme. Forholdet mellom barnets familie og fotballtrening danner et mesosystem. Som nevnt i kapittel 2.1.2 finnes det forskjellige typer koblinger i mesosystemer. Jeg mener at det vil være til fordel for barnet at koblingen mellom barnets familie og fotballtrening i det minste er dobbel. Dersom for eksempel moren til barnet er aktivt involvert i barnets fotballtrening, vil moren fungere som en tredjepart. Det kan ifølge Bronfenbrenner (1979, s. 211) gi barnet en kilde til sikkerhet. Moren kan ved å være aktivt involvert i treningen ha større sjans til å merke dersom barnet begynner å oppføre seg annerledes rundt trener, og kan øke sjansen for at barnet avslører ved å fungere som en «trygg havn» for barnet. Slik jeg forstår Bronfenbrenner kan det å ha mesosystem med sterkere koblinger altså være fremmede for barn som ønsker å fortelle om erfaringer med seksuelle overgrep for å hindre at overgrepene eskalerer eller at overgriper gjør det samme mot andre barn. Derfor oppfordrer jeg barns nære relasjoner til å engasjere seg i barnets forskjellige mikrosystemer.

5.2 Følelser og virkninger av overgrepene

Følelser og virkninger av overgrepene påvirker personers erfaring med avsløring av seksuelle overgrep forskjellig innad i studiene og mellom studiene. Brattfjell og Flåm (2019) viser til at følelser av frykt, skam og skyld kan fungere som barrierer for barns avsløring av seksuelle overgrep. Disse funnene støttes av Winters et al. (2020). Slike følelser av skyld kan bli så sterke at de får barnet til å tro at overgrepene var deres skyld (Morrison et al., 2018; Halvorsen et al., 2020). Seksuelle overgrep oppleves ofte som negative og smertefulle for barn, men kan også bringe kombinerte følelser av velbehag eller positive bivirkninger av å ha blitt valgt ut av overgriperen (Søftestad og Andersen, 2019, s. 15). Slike følelser kan bidra til å øke barnets følelse av skyld og ansvar. I noen tilfeller kan omsorgsgiver være emosjonelt og fysisk distanserte fra barnet, og seksuelle overgrep kan være den eneste kilden til kontakt mellom dem. For noen barn vil en slik kontakt kjennes bedre enn ingen. Dersom overgrepene avsløres vil det barnet ofte oppfatte som mindreverdig, foraktelig og negativt med seg selv bli eksponert (Søftestad, 2008, s. 142). På bakgrunn av dette vil jeg påstå at det er vesentlig å lære barn om seksualitet og grenser, og hvor ansvaret faktisk ligger i overgrepshendelser. Det er aldri barnet

selv som er ansvarlig. Slik kan en forhåpentligvis være med på å tilrettelegge for barns avsløring.

I Halvorsen et al. (2020) sin studie fant de at barn kan la være å fortelle om overgrepserfaringer siden de ønsker å være som alle andre. De kan være bekymret for at andres oppfatning av dem vil endres dersom de avslører. Winters et al. (2020) fant også at frykt for negative sosiale reaksjoner var hindrende for barns avsløring, da hele 50% (n=24) av dem som ikke hadde avslørt før undersøkelsen sa det var på grunn av dette. Brattfjell og Flåm fant også at noen barn ga hint som de selv følte var tydelige, eller avslørte direkte, men opplevde å ikke bli hørt, trodd på eller tatt på alvor. Ifølge Dybsland (2019, s. 30) kan barn føle samfunnets tabu rundt seksuelle overgrep mot barn, og de forstår at dette temaet ikke er noe som skal snakkes om når voksne bortforklarer, overhører eller bagatelliserer det barna sier. Slik mener hun at voksnes tabuer kan overføres til barn. Jeg mener at samfunnets kulturelle tabuer må rives ned slik at barns avsløring blir lettere, og voksne føles mer tilgjengelige for barn. Som nevnt i kapittel 2.3 er en konsekvens av tabuisering av seksuelle overgrep mot barn at verken privatpersoner eller fagpersoner tilegner seg nok kunnskap om temaet. Det kan da bli vanskelig å fange opp hint eller atferder hos barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep. Vil det ikke da være til fordel for barn at seksuelle overgrep mot barn blir satt på dagsorden?

Samfunnet sliter med å akseptere at barn blir utsatt for seksuelle overgrep. Det er mange som ikke ønsker å tro eller vite at slike hendelser forekommer, og dette kan ifølge Duncan (2008, s. 8) føre til underrapportering av slike hendelser. Holdninger fra samfunnet kan også føre til bortforklaringer, bagatellisering og at en benekter at seksuelle overgrep mot barn eksisterer (Søftestad & Andersen, 2019, s. 29). Dette kan ses i sammenheng med Bronfenbrenners teori. Makrosystemet refererer til konsistente mønstre i en gitt kultur eller underkultur (Bronfenbrenner, 1979, s. 258). Slike mønstre blir støttet opp av verdiene til medlemmene av den gitte kulturen. Det at seksuelle overgrep mot barn er et tabuisert tema, er med på å bidra til at det ikke blir snakket nok om, og barn kan ende opp med å føle på skyld og skam dersom de blir utsatt for det. De vil bære på traumene sine alene, og ikke tørre å fortelle om dem til noen. Tabuiserte traumer gir reduserte muligheter til bearbeiding og å ta reaksjonene ordentlig inn over seg, og dette bidrar til høyere risiko for skadevirkninger (Søftestad, 2005, s. 64). På denne måten tror jeg samfunnet og miljøet rundt barnet kan påvirke barns erfaring med overgrep til å bli enda mer negativ.

Følelser og virkninger av overgrep kan også fungere som en fremmede faktor for avsløring. Winters et al. (2020) fant at følelser av forvirring, frykt og sinne fikk noen deltakere til å fortelle om overgrepene, samt følelser av styrke, selvtillit og mot. Noen av deltakerne avslørte siden de visste at misbruket var galt. Morrison et al. (2018) viser til at negative følelser som bygger seg opp innvendig kan føre til at barn ikke klarer å holde det inne lenger, og at de derfor avslører. Betydningen av hvor barn tror ansvaret og skylden ligger kommer også frem i denne studien. Jeg viser igjen til viktigheten av å lære barn om seksuelle overgrep og hvor ansvaret ligger i overgrepsrelasjoner. Det er dessverre vanlig for barn å føle på skyld og skam etter å ha blitt utsatt for seksuelle overgrep, men dersom de ikke tror det er deres egen feil er det mer sannsynlig at de vil fortelle noen om det. Her kommer resiliens inn i bildet.

Noen barn som er utsatt for seksuelle overgrep vil kanskje være redde og tro det er deres skyld, mens andre barn vil kanskje også være redde, men skjønne at det er galt, bli sinte, og kanskje fortelle det til noen. Ifølge Kvello (2015, kapittel 5) handler resiliens ofte om et barns beskyttelsesfaktorer, altså mentale, biologiske, sosiale, miljømessige og genetiske faktorer som minsker sannsynligheten for å utvikle problemer når en blir utsatt for vanskelige forhold. Et eksempel på en beskyttelsesfaktor er at et barns omsorgspersoner har god omsorgsutøvelse (Kvello, 2015, s. 253). En annen beskyttelsesfaktor i forbindelse med seksuelle overgrep mot barn kan være at barnet er klar over sine egne grenser og vet hva andre personer har lov til å gjøre mot dem og ikke. Dette kan hjelpe barn med å forstå at det de har blitt utsatt for er galt, som igjen kan føre til at de avslører. Å ha gode beskyttelsesfaktorer kan altså føre til at barnet er mer resiliert, og dette tenker jeg kan være tilretteleggende for barns avsløring.

Et annet funn i studien til Morrison et al. (2018) omhandler at overgrep kan føre til endring i oppførsel, og at noen som står barnet nær kan merke denne endringen og snakke med barnet om det. Dette kan også føre til avsløring. Barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep er ofte avhengige av andre mennesker for at misbruket skal avsløres (Søftestad, 2008, s. 57). Dersom overgriperen til et barn er en foresatt, kan en annen foresatt merke hvis barnet begynner å oppføre seg annerledes, men i tilfeller der den andre foresatte er klar over overgrepene uten å gjøre noe for å stoppe dem, vil barnet være avhengig av noen utenforstående som kan vise initiativ. Kvello (2015, s. 253) lister jevnlig tilgang til andre voksne enn foresatte som en beskyttelsesfaktor. Et barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep kan for eksempel begynne

å prestere dårlig på skolen som en konsekvens av misbruket. Her har læreren sjans til å fange opp atferden og ta initiativ til å snakke med barnet. For å knytte det mer opp mot teori, fungerer læreren i denne sammenhengen som en annen voksen enn foresatte. Er relasjonen mellom lærer og barn god og trygg, kan dette føre til avsløring. Dersom barnet sliter med å danne relasjoner til andre voksne på grunn av overgrepserfaringer, kan dette derimot hindre avsløringen. På bakgrunn av dette vil jeg anta at å ha flere nære relasjoner kan være positivt for barns prosess med avsløring av seksuelle overgrep.

5.3 Relasjon til overgriper

Siden de aller fleste overgrepssaker mot barn skjer i en relasjon som er av betydning for barnet, kan hva som kan skje med overgriper dersom barn avslører virke som en barriere i noen tilfeller. I flere av studiene kommer det frem at barnet bryr seg om overgriperen eller opplever noe positivt i relasjonen (Halvorsen et al., 2020; Morrison et al., 2018; Winters et al. 2020). Dette gjorde prosessen mot avsløring komplisert, og førte til at noen ikke avslørte. Som nevnt i kapittel 2.2 vil en i nære relasjoner påvirke og påvirkes av hverandre, og det kan tenkes at dette kan føre til at det blir vanskelig for barn å avsløre seksuelle overgrep, siden de da vil påvirke livet til overgriper. Knytter en dette opp mot teorien, kan en se at siden barn i seksuelle relasjoner med overgriper ofte vil bli sett på som et objekt av overgriper, vil dette ifølge Aamodt (2014, s. 57) kunne føre til at barnet forstår seg selv som et objekt, noe som gir lite rom for selvrefleksjon. På denne måten mener Søftestad (2008, s. 54) at identitetsutviklingen til barnet kan forstyrres. Hun legger vekt på at barnets egne grenser og behov kan forsvinne på denne måten. Jeg vil trekke linjer til dette for å kunne forklare at i slike subjekt-objekt-relasjoner, kan også barnets behov for å avsløre forsvinne.

Relasjon til overgriper har også vist seg å ha en fremmede virkning på avsløring. Winters et al. (2020) spurte deltakere om hvilke fordeler det å avsløre til autoriteter kunne ha, og et av svarene var at overgriperen ville få den hjelpen som trengtes. Dette viser til at de overgrepsutsatte visste at misbruket var galt, men at de fremdeles brydde seg om overgriperen. Dette funnet støttes av Morrison et al. (2018). Overgrepsutsatte kan oppleve forvirring over hvorfor hendelsene omtales som misbruk når det eksempelvis er foresatte som har forgrepet seg på dem, men de vet fremdeles at handlingene var gale. Knyttet til teori viser dette til resiliens. Barna er klar over hva som er lov og ikke, og er også klar over hvor ansvaret ligger i

overgrepssrelasjonen. Dette er gode beskyttelsesfaktorer som jeg tenker kan bidra til at det blir lettere å fortelle om overgrepene.

Morrison et al. (2018) fant også at barn kunne være så redde for overgriper at de protesterte mot å ha noen kontakt med dem i etterkant av overgrepene. Dette fikk andre til å stille spørsmål ved denne atferden, som ga barnet mulighet til å fortelle dem om overgrepene. Søftestad (2008, s. 191) legger vekt på nære relasjoners betydning for avsløringen av seksuelle overgrep mot barn. Hun skriver at det er de som er til stede i barnets hverdag, og dermed har de mulighet til å fange opp atferd, hendelser og uttalelser om det skulle oppstå. Det er viktig at barn har gode nære relasjoner som tilfører varme, tillit og mulighet for ivaretagelse (Søftestad, 2008, s. 191). Jeg vil anta at de da kan fange opp atferd som oppstår hos barnet, og ivareta barnet slik at det føles trygt å fortelle om overgrepserfaringer.

5.4 Mulighet til å fortelle

For at et barn skal kunne fortelle om sine erfaringer med seksuelle overgrep, er det vesentlig at barnet har mulighet til det. Det å ha noen en kan avsløre til er en viktig tilrettelegger for å kunne fortelle. Brattfjell og Flåm (2019) fant i sin studie at det å ha tilgang til en pålitelig person som en er trygg på var en fremmede faktor for barns avsløring av seksuelle overgrep. Sett i sammenheng med teori viser dette hvor avgjørende det kan være for menneskers livskvalitet og utvikling å kunne stole på andre, slik Schibbye og Løvlie (2017, s. 19) vektlegger. De mener barn blir rustet for tilværelsen gjennom nære relasjoner. Winters et al. (2020) fant at omtrent 53% av overgrepssakene som ble undersøkt i studien ble avslørt til nære relasjoner, oftest til venner eller foreldre. Av disse viste det seg at omtrent 46% avslørte siden de ble stilt direkte spørsmål om det eller deltok i en samtale om seksuelt misbruk. Grunnen til at de valgte å avsløre til den fortrolige var oftest at de hadde en nær og tillitsfull relasjon til dem (Winters et al., 2020). Morrison et al. (2018) og Brattfjell og Flåm (2019) fant at det å ikke ha noen tilgjengelige en kan avsløre til fungerte som en hindrende faktor. Men er det slik at barna faktisk ikke har noen å avsløre til, eller kan det hende de føler det slik siden de kan være påvirket av tilknytningsskader fra tidligere skadelige relasjoner?

Søftestad (2008, s. 153) vektlegger at i saker der overgrep blir avslørt mens personen fremdeles er barn, skjer avsløringen oftest i interaksjon mellom barnet og en nær relasjon, oftest til mødre

eller jevnaldrende, slik Winters et al. (2020) også fant. Søftestad (2008, s. 153) mener også at avsløringen oftest skjer i uformelle settinger. Dette viser betydningen av gode og trygge mikrosystemer for barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep. Ifølge Kvello (2009, s. 216) er relasjoner et av de viktigste elementene i et mikrosystem. Barn blir mest preget av langvarige og følelsesmessig sterke relasjoner, og relasjoner mellom mennesker i mikrosystemer bør derfor ha positivt følelsesmessig engasjement og gjensidighet som grunnlag for å skape et utviklingsfremmende miljø (Kvello, 2009, s. 216). Dersom barnet har tilgang på et slikt mikrosystem med én eller flere relasjoner som er fylt av gjensidighet og positivt følelsesmessig engasjement, tenker jeg dette kan være tilretteleggende for at barnet vil avsløre til en nær relasjon. Barn kan føle seg trygge nok til å hinte om overgrep eller fortelle direkte om det, eller relasjonene kan ved hjelp av det følelsesmessige engasjementet plukke opp hint eller endringer i atferd som får dem til å stille spørsmål til barnet.

En faktor som kan hindre barns mulighet til å fortelle om overgrepserfaringer er at noen barn glemmer at det har hendt. Halvorsen et al. (2020), Brattfjell & Flåm (2019) og Winters et al. (2020) fant at flere hadde avslørt sent fordi de ikke husket at overgrepene hadde hendt. Ifølge Duncan (2008, s. 31) kan seksuelle overgrep i barndommen føre til traumer, som igjen kan føre til plager for hukommelsen. Dette anser hun som en av de største innvirkningene overgrep kan ha på ofrenes liv. Hun mener at slike erfaringer kan skape problemer senere i livet, og dersom en ikke husker dem kan en heller ikke skjønne hvorfor en har disse problemene. Søftestad (2008, s. 84-85) mener at oppmerksomhet er vesentlig for at en skal huske noe, og i traumesituasjoner er det normalt at oppmerksomheten skrur av og på. Dette fører ofte til at en verken kan huske eller fortelle om overgrep. Hvis et barn er veldig ungt når overgrepene starter, forstår ofte ikke barnet hva som har skjedd. Opplevelser kan da tilpasses til barnets kunnskap og erfaring der og da, og bli vridd om til noe annet barnet har kunnskap om fra før (Søftestad, 2008, s. 84). Søftestad forklarer at minner om slike opplevelser kan endres over tid når barnet tilegner seg ny kunnskap (2008, s. 84). Selv om barnet forstår hva som har hendt dem etter hvert, er det ikke sikkert de vil avsløre med én gang. De kan for eksempel føle på skam og skyld, og ønske å holde det hemmelig. En kan dermed anta at det vil være bedre for avsløringsprosessen, og for barns fremtid, at barn husker overgrepshendelser.

Brattfjell og Flåm (2019) fant også at mangel på nødvendig informasjon om kropp, seksualitet, grenser og seksuelle overgrep mot barn fungerte som et hinder for avsløring for omtrent 43%

av deltakerne. Halvorsen et al. (2020) fant derimot at kampanjer som er ment for å vekke bevissthet rundt seksuelle overgrep mot barn, senke det kulturelle tabuet rundt temaet og tilrettelegge for barns avsløring, kunne ha motsatt effekt hos noen. De ønsket ikke å skille seg ut og ville ikke bli merket av misbruket for alltid. Slike kampanjer er ment for å hjelpe barn med avsløring og senke samfunnets tabu, men de kan kanskje også gjøre barn mer klar over hvor tabuisert dette temaet er dersom andre reagerer negativt på dem. Dette paradokset tenker jeg kan stamme fra samfunnets tabu rundt seksuelle overgrep mot barn, og mikrosystemers kulturelle mønster. Sett opp mot fagkunnskap mener Dyb (2009, s. 441) at kunnskap om seksuelle overgrep mot barn må formidles til barn på en måte som er tilpasset barnets utviklingsnivå og modenhet, og at barn og ungdom vil være bedre rustet til å gjenkjenne farlige situasjoner ved hjelp av bedre kunnskap om seksuelle overgrep. Ved spørsmål om hva som kan øke personers motivasjon til å rapportere at de har blitt utsatt for seksuelle overgrep som barn, fant Winters et al. (2020) i sin studie at flere deltakere mente at bevissthet om at flere andre har blitt utsatt for seksuelle overgrep, og undervisning om seksuelle overgrep mot barn kunne hjelpe. Ifølge Søftestad (2008, s. 167) mangler de fleste barn forståelse av og begreper for det voksne, eller eventuelt eldre barn og ungdom, utsetter dem for når de begår seksuelle overgrep mot dem. Hun mener at overgriperen da får makt til å definere situasjonen for barnet. Overgriper kan fortelle barnet at slike hendelser er helt normale, og at alle gjør det, men at det er deres hemmelighet. Derfor mener jeg det er viktig at barn begynner å lære om kroppen sin og grenser allerede i barnehagealder. Det er viktig at de får begreper om det slik at de får mulighet til å fortelle om det. Slik undervisning om seksualitet og grenser bør fortsette kontinuerlig gjennom hele skolegangen, og tilpasses barns modenhet og utviklingsnivå. Barn kan ikke fortelle om noe de selv ikke forstår.

Hva barn skal lære om i barnehagen og på skolen bestemmes i viktige samfunnsinstitusjoner som påvirker barns utvikling indirekte. Slike settinger involverer ikke det utviklende barnet, men barnet påvirkes av det som hender her, på eksonivå (Bronfenbrenner, 1979, s. 237). Her fattes beslutninger som vil påvirke barn på både godt og vondt. Dersom det bestemmes at barn skal lære om seksualitet, kropp og grenser fra de er helt små, tror jeg dette kan være tilretteleggende for at barn forteller at de har blitt utsatt for seksuelle overgrep tidlig, da de vil være klar over hva som har hendt og vite at det ikke er lov. Dersom det i stedet bestemmes at det ikke er et tema som krever mye fokus, tror jeg dette kan hindre barn i å fortelle om overgrep siden de ikke vil vite hva som har hendt dem og at det er galt. Beslutninger som fattes på

eksonivå påvirkes av samfunnets makronivå. Makronivået gir ifølge Andersson (1985, s. 31) visse betingelser og rammer som faktorer på underliggende nivåer skal handle innenfor, inkludert felles verdier som gjennomsyrrer samfunnet. De kulturelle tabuene oppstår her og holdes i live her. Dybsland (2019, s. 33) mener at voksne må erkjenne at overgrep mot barn skjer, og anerkjenne barns tabuiserte og vonde realitet. Ved å erkjenne at overgrep mot barn forekommer, kan en forhåpentligvis begynne å bryte ned samfunnets tabu rundt temaet, og sette større fokus på det slik at barn og unge lærer om seksualitet og grenser tidlig. Slik tror jeg at en kan være med å tilrettelegge for barn avsløring av personlige erfaringer med seksuelle overgrep.

6 AVSLUTNING

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvilke faktorer som kan spille inn for at barn velger å fortelle til nære relasjoner at de har blitt utsatt for seksuelle overgrep. Dette har jeg gjort ved hjelp av forskningsspørsmål som undersøker hvordan miljøet og samfunnet rundt barnet kan påvirke barns erfaring med avsløring av seksuelle overgrep, samt hvilken betydning relasjoner kan ha for avsløring av overgrepene. Gjennom tematisk analyse identifiserte jeg fire temaer som kan spille inn for om barn forteller til nære relasjoner at de har blitt utsatt for seksuelle overgrep; bekymring for seg selv og andre, følelser og virkninger av overgrepene, relasjon til overgriper og mulighet til å fortelle. Bekymring for seg selv og andre kan både hindre og tilrettelegge for at barn forteller om overgrepserfaringer til nære relasjoner, og det samme gjelder følelser og virkninger av overgrepene. Skjer overgrepene i en betydningsfull relasjon for barnet, kan det å fortelle være vanskelig i og med at barnet ofte bryr seg om overgriper og ikke ønsker at noe skal skje dem. I noen tilfeller vet derimot barnet at overgrepene er feil, og kan ønske å avsløre slik at overgriper skal få hjelp. Å ha en nær relasjon å avsløre til gir gode muligheter for å kunne fortelle. Å ikke huske hendelsene eller ikke vite helt hva en har blitt utsatt for kan være et hinder for avsløring. En kan ikke fortelle om det en ikke husker eller ikke forstår.

Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell er et godt verktøy for å undersøke hvordan relasjoner, miljøet og samfunnet rundt barn kan påvirke barns erfaring med å fortelle om seksuelle overgrep til nære relasjoner. Mikromiljøene inneholder nære relasjoner som er viktige for at barn skal ha noen de kan fortelle om overgrepserfaringer til. Dessverre er det også oftest i mikromiljøene at overgrep mot barn forekommer. I mesomiljøene er det til fordel for barnet at koblingen mellom mikrosystemene er sterk, altså at det er flere koblinger eller relasjoner mellom dem enn bare barnet. Dette kan øke sannsynligheten for at barn tør å fortelle om overgrep eller at ny atferd kan fanges opp av noen som er del av mesosystemet. På eksonivå foregår hendelser som indirekte kan påvirke barns liv og utvikling. Her tas det viktige beslutninger på vegne av barn, som for eksempel hva de skal lære om på skolen og i barnehagen. Et barns mulighet til å fortelle om seksuelle overgrep påvirkes av kunnskap og informasjon barnet har om seksualitet, kropp og grenser. Lærer de ikke nok om dette fra de er små, kan det bli utfordrende for dem å fortelle om overgrepserfaringer da de ikke skjønner hva som har hendt. Makronivået påvirker alle de tidligere nevnte nivåene, med integrerte kulturelle mønstre

som inkluderer verdier og tabuer. Tabuisering av seksuelle overgrep mot barn forekommer i samfunnet ved felles oppfattelse om at dette er noe som ikke eksisterer, eller noe en ikke skal snakke om. Dette kan gjøre det vanskelig for barn å fortelle om overgrepserfaringer, da de kan skjønne at det ikke er noe som snakkes om, eller de kan oppleve å ikke bli trodd av sine nære relasjoner om de forteller.

Oppsummerende mener jeg det er viktig at barn har tilgang på trygge nære relasjoner de kan fortelle til dersom de blir utsatt for seksuelle overgrep, og at det bør være fokus på å senke samfunnets tabu rundt seksuelle overgrep mot barn slik at det kan bli lettere for barn å fortelle om overgrepserfaringer. I videre forskning hadde det vært interessant å undersøke om økt tidlig kunnskap om kropp, seksualitet, grenser og seksuelle overgrep øker antall barn som forteller om overgrepserfaringer. Jeg mener at alle som arbeider med barn eller har barn selv vil ha nytte av å lese denne studien. Da kan de selv prøve å bygge en trygg relasjon til barn, og ta ansvar for å la barn vite at det er greit, og viktig, å fortelle om overgrepserfaringer.

Referanser

Selvvalgt pensum merkes med *

Aamodt, L. G. (2014). *Den gode relasjonen* (2. utg.). Gyldendal Akademisk. *s. 28-45 (18), 56-67 (12)

Aasland, M. W. (2009). «... si det til noen ...»: *En bok om seksuelle overgrep mot barn og unge* (2. utg.). Høyskoleforlaget. *s. 39-49 (11)

Andersen, I. L. (2019). Traumebevisst tilnærming. I S. Søftestad og I. L. Andersen (Red.), *Seksuelle overgrep mot barn: traumebevisst tilnærming* (s. 54-67). Universitetsforlaget. *(14)

Andersen, I. L. (2019). Traumebevisst omsorg i hjemmet: utfordringer og muligheter. I S. Søftestad og I. L. Andersen (Red.), *Seksuelle overgrep mot barn: traumebevisst tilnærming* (s. 149-161). Universitetsforlaget. *(13)

Andersson, B. -E. (1985). Bronfenbrenners utvecklingsekologi. I I. Bø (Red.), *Barn i miljø: Oppvekst i en utviklingsøkologisk sammenheng* (s. 9-35). Cappelen forlag. *(27)

Aubert, A.-M. & Bakke, I. M. (2008). *Utvikling av relasjonskompetanse: Nøkler til forståelse og rom for læring*. Gyldendal Akademisk. *s. 13-19 (7), 20-31 (12)

Aveyard, H. (2014). *Doing a literature review in health and social care: a practical guide*. Open University Press. *s. 136-156 (21)

Aveyard, H. (2019). *Doing a literature review in health and social care: a practical guide*. Open University Press.

Barnekonvensjonen. (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett, Vedlegg 8. FNs konvensjon om barnets rettigheter med protokoller (LOV-1999-05-21-30)*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30?q=barnekonvensjonen>

Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=barnevernloven>

Bjørnnes, A. K. & Gjevjon, E. R. (2019). Kvalitet i kvantitativ metode – et innblikk. *Sykepleien forskning*. <https://doi.org/10.4220/Sykepleienf.2019.78806> *(10)

Brattfjell, M. L. & Flåm, A. M. (2019). “They were the ones that saw me and listened.” From child sexual abuse to disclosure: Adults’ recalls of the process towards final disclosure. *International Journal of Child Abuse & Neglect*, 89(3), 225-236. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.11.022>

Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press. *s. 209-236 (28), 237-257 (21), 258-291 (34)

Bronfenbrenner, U. (1985). Midtveis I den menneskelige utviklings økologi. I I. Bø (Red.), *Barn i miljø: Oppvekst i en utviklingsøkologisk sammenheng* (s. 36-69). Cappelen forlag. *(34)

Bufdir. (2015, 11. mars). *Seksuelle overgrep mot barn*. https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/oppvekst/Vold_og_overgrep_mot_barn/Seksuelle_overgrep_mot_barn/ *

Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Gyldendal Akademisk.

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg.). Gyldendal Akademisk. *53-64 (11), 187-224 (37)

Duncan, K. A. (2008). *Healing from the Trauma of Childhood Sexual Abuse: The Journey for Women*. Praeger Publishers. *s. 8-30 (23), 31-50 (20)

Dyb, G. (2009). Seksuelle overgrep. I Ø. Kvello (Red.), *Oppvekst: Om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø* (s. 431-444). Gyldendal Akademisk. *(14)

Dybsland, R. (2019). Samtaler med barn når vi er bekymret. I O. G. Lillevik, J. S. Salamonsen & I. Nordhaug (Red.), *Vold i nære relasjoner: Diskurser og fenomenforståelse* (s. 26-40). Gyldendal Akademisk. *(15)

Easton, S. D. (2013). Disclosure of Child Sexual Abuse Among Adult Male Survivors. *Clinical Social Work Journal*, 41(4), 344-355. <https://doi.org/10.1007/s10615-012-0420-3> *(12)

Ertesvåg, S. K. & Bø, I. (2006). Gjensyn med Urie Bronfenbrenner etter hans «arbeidsdag» på 60 år. *Nordisk pedagogik*, 26(3), 258-274. https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/np/2006/03/gjensyn_med_urie_bronfenbrenner_etter_hans_arbeidsdag_pa_6_ar *(17)

Halvorsen, J. E., Solberg, E. T. & Stinge, S. H. (2020). “To say it out loud is to kill your own childhood” – An exploration of the first person perspective of barriers to disclosing CSA. *Children and Youth Services Review*, 113(6), 104999. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.104999>

Jacobsen, D. I. (2017). *Forståelse, beskrivelse og forklaring: innføring i metode for helse- og sosialfagene* (2. utg.). Cappelen Damm Akademisk. *s. 52-83 (32), 86-111 (26), 112-123 (12), 142-160 (19)

Jørgensen, T. W. & Lillevik, O. G. (2016). Traumebevisst omsorg i arbeid med voldsutsatte barn. I K. Mevik, O. G. Lillevik & O. Edvardsen (Red.), *Vold mot barn: teoretiske, juridiske og praktiske tilnærminger* (s. 186-206). Gyldendal Akademisk

Kvam, M. H. (2001). *Seksuelle overgrep mot barn*. Universitetsforlaget. *s. 20-31 (12)

Kvello, Ø. (2009). Transaksjonsmodellen: mennesker og miljø utvikler hverandre. I Ø. Kvello (Red.), *Oppvekst: Om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø* (s. 203-231). Gyldendal Akademisk. *(29)

Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner* (2. utg.). Gyldendal Akademisk. *s. 240-273 (34), 274-317 (44)

Lillevik, O. G. (2019). Fenomenforståelse – vold i nære relasjoner. I O. G. Lillevik, J. S. Salamonsen & I. Nordhaug (Red.), *Vold i nære relasjoner: Diskurser og fenomenforståelse* (s. 13-25). Gyldendal Akademisk. *(13)

Morrison, S. E., Bruce, C. & Wilson, S. (2018). Children's Disclosure of Sexual Abuse: A Systematic Review of Qualitative Research Exploring Barriers and Facilitators. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(2), 176-194. <https://doi.org/10.1080/10538712.2018.1425943>

Postholm, M. B. (2020). *Kvalitativ metode: en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kausstudier* (2. utg.). Universitetsforlaget.

Riis, P. & Kristiansen, J. G. (2008). *Profesjonelle dialoger: Coaching og relasjonskompetanse i skolen*. Universitetsforlaget. *s. 63-75 (13)

Sanner, M. (Red.). (2020). *Klokket om vold og overgrep: Kunnskap direkte fra 500 barn med erfaring fra vold og overgrep*. Universitetsforlaget. *s. 26-9 (24)

Schibbye, A. -L. L. & Løvlie, E. (2017). *Du og barnet: Om å skape gode relasjoner med barn*. Universitetsforlaget. *s. 19-30 (12)

Smith, D. W., Letourneau, E. J., Saunders, B. E., Kilpatrick, D. G., Resnick, H. S. & Best, C. L. (2000). Delay in disclosure of childhood rape: results from a national survey. *International Journal of Child Abuse & Neglect*, 24(2), 273-287. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(99\)00130-1](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(99)00130-1) *(15)

Straffeloven. (2005). *Lov om straff* (LOV-2005-05-20-28). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28?q=straffeloven>

Støren, I. (2013). *Bare søk! Praktisk veiledning i å skrive litteraturstudier* (2. utg.). Cappelen Damm Akademisk. *s. 37-42 (6)

Søftestad, S. (2005). *Seksuelle overgrep: fra privat avmakt til tverretattlig handlekraft*. Universitetsforlaget. *s. 19-30 (12), 31-46 (16), 61-71 (11), 180-196 (17)

Søftestad, S. (2008). *Avdekking av seksuelle overgrep: veier ut av fortielsen*. Universitetsforlaget. *s. 25-44 (20), 47-61 (15), 77-90 (14), 132-147 (16), 149-161 (13), 179-198 (20)

Søftestad, S. (2018). *Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep mot barn*. Universitetsforlaget.

Søftestad, S. (2019). Traumebevissthet i samtaler mellom barn og voksne om seksuelle overgrep. I S. Søftestad & I. L. Andersen (Red.), *Seksuelle overgrep mot barn: traumebevisst tilnærming* (s. 132-146). Universitetsforlaget. *(15)

Søftestad, S. & Andersen, I. L. (Red.). (2019). *Seksuelle overgrep mot barn: traumebevisst tilnærming*. Universitetsforlaget. *s. 13-20 (8), 23-37 (15)

Tat, M. C. & Öztürk, A. (2019). Ecological System Model Approach to Self-Disclosure Process in Child Sexual Abuse. *Psikiyatride Guncel Yaklasimlar – Current Approaches in Psychiatry*, 11(3), 363-385. <https://doi.org/10.18863/pgy.455511> *(24)

Thorkildsen, I. M. (2015). *Du ser det ikke før du tror det: et kampskrift for barns rettigheter*. Vigmostad & Bjørke. *s. 63-86 (24)

Winters, G. M., Colombino, N., Schaaf, S., Laake, A. L. W., Jeglic, E. L. & Calkins, C. (2020). Why do child sexual abuse victims not tell anyone about their abuse? An exploration of factors that prevent and promote disclosure. *Behavioral Sciences & the Law*, 38(6), 586-611. <https://doi.org/10.1002/bsl.2492>

Selvvalgt pensum: 942 sider.